

ERGENLERİN BENLİK SAYGISI DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI MESLEK YÜKSEKOKULU VE MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A COMPARISON OF SELF-ESTEEM LEVEL OF YOUTH AND ADOLESCENTS: AN
EXAMINATION ON VOCATIONAL SCHOOL AND VOCATIONAL HIGH SCHOOL
STUDENTS

Hasan ÇİFTÇİ¹

Öz

Benlik algısı bebeklikten itibaren ve çevrenin etkisiyle, sosyal çevre ile şekillenip oluşmaya başlar, benlik algısı olumlu veya olumsuz olarak şekillenebilen, kişilerin algılarının bütünüdür. Bu araştırmanın temel amacı, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesindeki kız ve erkek Meslek Liseleri ile Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Halkla İlişkiler Programı öğrencilerinde benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Halkla İlişkiler Programı öğrencileri, Birecik Kız Ticaret ve Birecik Erkek Meslek Lisesi öğrencilerinden olmak üzere 342 Meslek Lisesi ve 113 Meslek Yüksekokulu öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılarak yüz yüze ve online anket tekniği ile yapılmıştır. Bu araştırmada Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri arasında benlik saygıları incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda benlik saygısı puanlarının sırasıyla cinsiyet, yaş grupları, anne-baba eğitimi, ikamet yeri, interneti kullanma sıklığı ve internete bağlanma durumları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Sonuçlar değerlendirildiğinde benlik saygısı puanları yalnızca okul türlerine göre farklılık göstermiştir. Eğitim düzeyindeki ilerleme öğrenciler üzerindeki benlik saygısında olumlu etki göstermiştir. Diğer sosyo-demografik değişkenler ise benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etki göstermemiştir.

Anahtar Kelimeler: Benlik Saygısı, Rosenberg, Eğitim, Ergenler, İletişim.

Abstract

The self-sense starts with the social environment and begins to form from the infancy and the influence of the circle, the self-perception is the whole of the perceptions of the person, which can be shaped positively or negatively. The main aim of this study is with the Girls and boys high schools in birecik district of Şanlıurfa and Harran University Birecik Vocational School Department of Marketing and Advertising Public Relations program students ' level of self-esteem is to examine comparatively. The sample group of the study consists of 342 Vocational High School students and 113 Vocational School students from Birecik Vocational Trade High School for Girls and Birecik Vocational High School for Boys and Public Relations Program of Marketing and Advertising Department of Birecik Vocational School at Harran University, respectively. Research data was collected through face-to-face and online survey method using "Rosenberg Self-Esteem Scale". In this study, it is aimed to examine self-esteem among the socio-demographic characteristics of vocational High School and vocational high school students. In this respect, the gender, age groups, parent education, place of residence, frequency of use of the internet and connection to the internet were evaluated comparatively. When the results were evaluated, the scores of self-esteem differ only according to school types. Progress at the level of Education has had a positive impact on self-esteem on students. Other socio-demographic variables did not have a significant effect on self-esteem.

Keywords: Self-Esteem, Rosenberg, Education, Adolescents, Communication.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, hasanciftci@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5595-5726

1.GİRİŞ

Benlik kavramı gençlik ergenlik çağında oldukça önemli, dinamik ve ömür boyu devam eden bir süreçtir. Ergenlik ve gençlik sürecinin başlaması ile birlikte kişiler cinsel, ahlaki, fiziksel, duygusal, sosyal yönden değişimler yaşamaktadır. Ergenlik süreci kişiler için yetişkin bir kişi olmak için içinde bulunulan en önemli süreçlerden biridir. Bu süreçte kişiler ekonomik, duygusal, sosyal, kişisel bağımsızlık kazanma süreçleri içerisine girmektedir. Fakat bu süreç ergenler için mücadele demektir. Çünkü süreç beraberinde bir takım problemleri de getirir. Bazen kişiler problemlerle edindikleri birikimleri, ailelerinin ve akranlarının desteği ile kolayca başa çıkarken; bazı bireyler de problemlerle baş etme yollarını bulamayıp düşük benlik saygısına sahip olurlar.

Ergenlik gençlerin kendilerini daha iyi tanımladıkları dönemdir. Bu dönemde gençler benliklerini yeniden değerlendirmeye başlamakta, kendisini onaylamaktadır. Eğer kişi bu dönemde kendisini değerli konumlandırıyorsa, bu durum gencin yüksek benlik saygısına sahip olduğunu göstermektedir. Fakat tam tersi kişi; uyum problemleri, depresyon, çeşitli karmaşalar veya intihara benzer birçok ruhsal, psikolojik problemlerle karşı karşıya kalıyorsa, bu durum da onun düşük benlik saygısına sahip olduğunu göstermektedir. Benlik saygısı yüksek olan kişiler, daha sağlıklı ruhsal, psikolojik gelişime sahip olarak topluma dâhil olmaktadır (Yıldız ve Çapar, 2010:105-106).

Yapılmış çalışmalara göre ergenlere anne baba tarafından gösterilen desteğin, ergenin benlik saygısının gelişimine katkı sağladığı kabul edilmektedir (Önder ve Gülay, 2007: 24). Baba ve oğulları bağlanma ilişkileri özellikle benlik saygısı ve zihinsel sağlığın gelişmesi için önemlidir (Wilkinson, 2006: 85). Ergenlik döneminde anne babaya bağlılığın, kurulan otorite türünün ergenlikten gençliğe geçerken çocuğa sunduğu ortam oldukça önemlidir (Bettelheim, 1998: 12). Çocuğun ebeveynlerince sevildiğini ve onaylandığını hissetmesi önemlidir. Ebeveynleri tarafından yeterince sevilen, zaman ayrılan, sorunları paylaşılan, karar alma sürecine katılan, arkadaş seçimine müdahale edilmeyen, istekleri kabul edilmediği durumlarda açıklama yapılan, özel hayatlarına saygı gösterilen, duygu, düşüncelerine saygı duyulan ve ifade etmeleri için uygun ortama sağlanan, aileleriyle her konuda konuşmaktan çekinmeyen, kız erkek ayrımı yapılmayan, anne-babanın fikrini açıkça ifade ettiği ailelere sahip olan ergenlerin, diğerlerine göre benlik saygısı puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Erbil vd., 2006: 7). Anne babanın hayatta olması benlik saygısının yüksek olması üzerinde etkilidir (Can, 1991: 8). Aynı zamanda ailenin eğitim düzeyinin, gelir düzeyinin benlik saygısı üzerinde önemli etkileri bulunduğunu, ayrıca ana baba tarafından reddedildiği şeklinde bir algılamının, hem depresyonla hem de ergenlerde düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğunu göstermiştir (Robertson ve Simons, 1989: 126). Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre siber zorbalığa uğrayanların benlik saygısının düşük olduğu tespit edilmiştir. Fakat birtakım çalışmalara göre siber zorbalık yapanların mağduriyete uğrayanlar kadar düşük benlik saygısına sahip oldukları tespit edilmiştir (Yaman vd., 2011). Siber zorbaların, yüksek benlik saygısına sahip olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar sonuçlar bu şekilde olsa da zorbalık ve mağduriyet davranışlarında yalnızca kişisel nitelikleri değerlendirip bu şekilde yorumlamak, anlamak çalışmaları genellemenin gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Bu araştırmanın temel amacı, lise ve üniversite öğrencilerinde benlik saygısı düzeyini incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde ergenlerin benlik saygısı ile ilgili yapılmış araştırmalara rastlamak mümkündür ancak eğitim düzeyleri farklı olan örneklem grupları üzerine yapılmış çalışmaların olmadığı tespit edilmiştir. Bu noktadan hareketle yapılan araştırma sadece Meslek Lisesi ya da üniversite ile sınırlı tutulmayarak; Meslek Lisesi öğrencileri ile Meslek Yüksekokulu öğrencileri karşılaştırılmış ve özgün bir çalışma ortaya konulmuştur. Çalışma sonucuna göre çıkan sonuçlar önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Araştırma grubu, Şanlıurfa ili Birecik ilçesindeki Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, Birecik Kız Ticaret ve Birecik Erkek Meslek Liselerine devam eden 455 öğrenciden (225 kız, 230 erkek) oluşmaktadır. Araştırmanın literatür kısmında çalışmanın temelini oluşturan literatür taraması yapılarak temel bilgiler ve yapılmış çalışmalar toparlanmıştır. Araştırmanın bulgular kısmında öncelikle benlik saygısının farklılaşmaya ilişkin sonuçlarına daha sonrada yordayıcılığa ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin cinsiyet, yaş, okul türü, anne/baba eğitim durumu, bilgisayar/cep telefonu/tablete sahip olma, interneti kullanma sıklığı ve internete bağlandıkları yer açısından anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise çalışmanın nihai sonuçları yazılarak Dünya’da ve Türkiye’de diğer araştırmacıların yaptıkları araştırmalar derlenmiştir. Ayrıca derlenen araştırmalar ile mevcut araştırma karşılaştırılarak tartışma yapılmıştır. Sonuca ek olarak alanda çalışacak araştırmacılara, ebeveynlere ve eğitimcilere önerilerde bulunulmuştur. Araştırmacılar yapılan araştırmayı inceleyerek ergenlerle iletişim, benlik saygısı düzeyinin yükseltilmesi çabasını, benlik saygısının düşük olma nedenlerini bu nedenlerin neye yol açtığını analiz ederek çalışmalarında kullanabilir, ebeveynlere ergenleri anlamaları noktasında tavsiyede bulunabilirler. Ayrıca bu çalışma referans alınarak örneklem grupları çeşitlendirilip yeni çalışmalar yapılabilir.

1.1.Benlik Kavramı ve Tanımları

Kavram olarak benlik: bir kişinin kendini hangi yetenekler, özellikler, tutumlar ile tanımlamasıdır. Benlik saygısı ise sahip olduğumuz kişisel değerlerimiz konusunda ortaya koyduğumuz yargılarımızın bütünü ve bunların hepsini tanımlayabilmemizdir Rosenberg (1965: 588-589)’e göre benlik saygısı kendi yeterliliklerimizi değerlendirmemizle yaşadığımız duygusal deneyimlerimizi, gelecekteki davranışlarımızı ve toplumsal psikolojik uyumumuzu etkilemektedir. Rosenberg’in kavram olarak benlik saygısı gelişimini gözlemleyerek ele aldığı çalışmaları psikoloji literatüründe oldukça önemli bir yere sahiptir. Rosenberg’in geliştirdiği benlik saygısı ölçeği alanında çalışmak isteyen çok sayıda araştırmacı için veri sağlamaktadır. Aynı zamanda Rosenberg’in ölçeği en sık kullanılan ölçeklerden biridir. Rosenberg benlik saygısını, “kişinin kendisine karşı olumlu ya da olumsuz tutumu” olarak tanımlamıştır. Yüksek benlik saygısına sahip kişilerin kendilerini saygıdeğer ve değerli hissederler fakat bu kendini üstün görme anlamına gelmemektedir. Düşük benlik saygısına sahip kişiler de kendi yeterliliklerinden memnun değillerdir. Kendilerini değersiz, güvensiz hissederler. Rosenberg’e göre düşük benlik saygısına sahip bireyin sosyal ortamda yaşadığı güvensizlik ve olumsuz değerlendirmeler; yüksek benlik saygısına sahip olanlar ise aile ve akranları tarafından desteklenen bireylerdir. Sonuç olarak Rosenberg Benlik Saygısını kişilerin kendi şahıslarına karşı olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerinin bütünüdür diye tanımlamaktadır.

Benlik saygısı (self-esteem) benliğin duygusal boyutudur. Kendini benimseme, kendine değer verme, saygı duyma, onaylama; kendi değerine ilişkin değerlendirmedir. Ruh sağlığının önemli göstergelerinden biri kendini değerli bulmadır. Depresyon ise benlik saygısının kaybedilmesi ve değersizlik duygularının en yaygın belirtilerinden birisidir (Budak, 2000: 585).

1.2.Ergenlik Kavramı ve Dönemleri

Ergenlik birçok değişimin bir anda meydana geldiği bir değişim, dönüşüm sürecidir. Birçok psikolojik fonksiyon nedeni ile ilişkilerinde yeniden yazıldığı bir süreçtir (Eryüksel, 1996: 1). Bilim insanları ergenliği psikososyal gelişimi açısından üç ayrı dönemde ele almaktadırlar. Bunlar; erken, orta ve geç ergenliktir (Chambers, 1995). Erken ergenlik dönemi

10-14 yaş arası kapsamaktadır. Bu dönemde vücutta meydana gelen birçok biyolojik değişim ve dönüşüm yaşayan ergenler bunlarla baş etmeye çalışmaktadır (Patton vd., 2007). Orta ergenlik dönemi ise 15-17 yaş arası kapsamaktadır. Bu dönemde bağımsızlık dürtüleri ile birlikte kişilik oluşumunun da geliştiği gözlemlenmektedir (Çuhadaroğlu, 2000). Üçüncü dönem olan geç ergenlik dönemi 18-21 yaşlarını kapsamaktadır. Biyolojik değişimlerin tamamlandığı, gerçekçi düşünülüp kararların alındığı, gelecek planlarının yapıldığı uygulandığı dönemdir (Patton vd., 2007).

Ergenlik hem birey için hem de aile için değişim döngüsünün yaşandığı süreçtir. Ergenlik süreci ile birlikte çocuklar aileden bağımsız hareket edebilme arzusu duymaktadırlar. Bu dönemde aile ile ilişkinin yerine arkadaş çevreleri ile daha da yoğun ilişkiler kurulduğu dönemdir (Jackson, 1993; Canat, 1985: 1-2; MEB, 2011: 10; Kulaksızoğlu, 2002). Ergenlik döneminde risk alma davranışları gelişirken bütün ergenlerde bir grup veya arkadaş topluluğuna dâhil olma isteği oluşmaktadır. Ergenlik sürecinin başlaması ile birlikte birey kendi kişiliğini arama çabasına girer ve bu dönemde ebeveynlerinin, arkadaşlarının ilgisine, iletişimine, desteğine ihtiyaç duymaktadır. Çünkü ergenler için doğal çevreleri oldukça önemlidir (Yalçınkaya ve Şanlı, 2003: 2). Yapılan araştırmaya göre; ergenlerin çevreleri ile kurdukları iletişim yöntemleri olumlu olanların; problem çözme becerisine sahip oldukları, sosyal kaygılanma düzeylerinin düşük olduğu, okul hayatındaki başarısının yüksek olduğu benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğu kanıtlanmıştır (Yalçın, 2013: 179-191). Ergenlik benlik değerinin, kendini kabulün ve kendine saygının düzeyini, kişinin kendisi ile ilgili genel yargılarını etkileyen ve belirleyen oldukça önemli bir dönemdir. Benlik saygısı erken çocukluk döneminden başlayarak gelişmekte, ilk ergenlikte değişimler göstermekte, orta ergenlikten genç yetişkinliğe doğru kalıcı hale gelmektedir (Block ve Robins, 1993; Trzesniewski vd., 2003). Buna bağlı olarak benlik saygısı aile yaşantıları, akran etkileşimleri, teknolojik değişimler ve önemli yaşam olaylarından etkilenmektedir (Juhász, 1989).

1651

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde Kız Meslek Lisesi ve Erkek Meslek Lisesi ile Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı öğrencilerinde benlik saygısı eğilimlerini karşılaştırmalı şekilde incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda;

1. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yaş grupları arasında göre benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin anne eğitimi arasında göre benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin baba eğitimi arasında göre benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ikamet yerleri arasında benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin internete kullanım sıklığı arasında göre benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?

8. Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin internete en çok bağlanma yeri arasında göre benlik saygısı puanlarında anlamlı bir fark var mıdır?

2.2.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın verileri (1965) yılında Rosenberg tarafından geliştirilen “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” (RBSÖ) kullanılarak ergenlerin kendileri ve aileleri ile ilgili verileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılarak yüz yüze ve online anket tekniği ile yapılmıştır. “Benlik Saygısı” alt testi, dördümlü derecelendirmeli Likert tipi olup envanterin ilk 10 maddesini kapsamaktadır. Bu alt testte yanıtlar 0-6 puan ile değerlendirilir. Benlik Saygısı alt testinden (0-1) puan alanların ‘yüksek’, (2-4) puan alanların orta, (5-6) puan alanların düşük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir. Buna göre bireylerin aldığı puanların yüksek olması benlik saygılarının düşük olduğunu göstermektedir. Çalışmanın istatistiksel analizleri SPSS 22.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Sayısal değişkenlerin normallik dağılımlarına bakmak için Shapiro-wilk testi uygulanmış ve normal dağılım elde edilmiştir. Veri setinde parametrik testler kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerin çözümlenmesinde de frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlerden faydalanılmıştır. Ölçekler normallik dağılımına uygun olduğundan, bağımsız 2 grubun ortalama karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, tek bağımlı ve birden fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında ise UNI-ANOVA (Tek Değişkenli Varyans Analizi) testi kullanılmıştır. Sonuçlar %95’lik güven aralığında, 0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

2.3.Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2017-2018, eğitim-öğretim yılında Şanlıurfa’nın Birecik ilçesindeki Harran Üniversitesi öğrencileri ve Birecik’teki Meslek Liseleri Araştırmanın örneklemini ise Birecik Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı öğrencileri ile Birecik Kız Ticaret Meslek Lisesi ve Birecik Erkek Meslek Lisesi öğrencilerinden oluşmaktadır. 344 Meslek Lisesi ve 121 Meslek Yüksekokulu öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada örnekleme yöntemlerinden Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerine basit rastgele örnekleme yöntemi uygulanmıştır. 342 Meslek Lisesi ve 113 Meslek Yüksekokulu öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin 342 (75,0) Meslek Lisesi öğrencisi iken; 113’ü (25.0) Meslek Yüksekokulu öğrencisidir. Buna ek olarak Meslek Yüksekokulundan ankete cevap veren 113 kişinin 37’si erkek, 76’sı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Cinsiyet oranlarına bakıldığında Meslek Liselerden ankete katılanlardan 193’ünü erkekler, 149’ünü kızlar oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcı yaş oranlarına bakıldığında liselerde en fazla katılımcı 329 kişi ile 14-17 yaş grubu olurken, Meslek Yüksekokulunda 96 katılımcı sayısı ile 18-21 yaş grubundaki öğrenciler olmuştur.

2.4.Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak amacıyla Morris Rosenberg tarafından geliştirilen Rosenberg Benlik Saygısı ölçeği kullanılmıştır. Veriler Harran Üniversitesi Birecik Meslek Yüksekokulu Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü Halkla İlişkiler Programı öğrencileri ve Birecik Kız Ticaret Meslek Lisesi ile Birecik Erkek Meslek Lisesi öğrencilerine yüz yüze ve online anket tekniği ile toplanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları yer almaktadır.

Tablo 1: Okul türü dağılımı

Okul Türü	n	%
Meslek Lisesi	342	75,0
MYO	113	25,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin %75'i Meslek Lisesi, %25'i ise Meslek Yüksekokulu (MYO) öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada katılımcı oranı ile meslek lisesi öğrencilerin ağırlıklı olarak görülmektedir.

Tablo 2: Meslek Lisesi ve MYO'ya göre cinsiyet ve yaş grupları dağılımı

	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
Cinsiyet	n	%	n	%
Erkek	193	56,0	37	33,0
Kız	149	44,0	76	67,0
Yaş grupları				
14-17 arası	329	96,0	4	4,0
18-21 arası	13	4,0	109	96,0

Araştırmaya katılan Meslek Lisesi öğrencilerinin %56'sı erkek, %44'ü kız; Meslek Yüksek Okulu (MYO) öğrencilerinin %33'ü erkek, %67'si kız öğrenciler olarak görülmektedir. Toplam cinsiyet oranlarına bakıldığında 230'u (%50,5) erkek, 225'i (%49,5) kızlardan oluşmaktadır. Cinsiyet oranlarının birbirine yakın olması araştırmadaki cinsiyet dengesi konusunda önemli olmaktadır. Ayrıca Meslek Lisesi öğrencilerinin %96'sı 14-17 yaş arasında, %4'ü 18-21 arasında; Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %4'ü 14-17 arası, %96'sı 18-21 yaş arasında oldukları görülmektedir. Toplam yaş oranlarına bakıldığında daha çok 329 kişi (%72) ile 14-17 yaş grubundaki gençlerin anketi cevapladıkları söylenebilir.

Tablo 3: Anne eğitimi

	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
Anne Eğitimi	n	%	n	%
Okuma-yazma bilmiyor	139	41,0	50	44,0
Okuma-yazma biliyor	63	18,0	20	18,0
İlkokul mezunu	83	24,0	19	17,0
Ortaokul mezunu	57	17,0	22	19,0
Üniversite mezunu	0	0,0	2	2,0

Araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin annelerinin %18'i okuma yazma bilmekte, %24'ü ilkokul mezunu, %17'si ortaokul mezunu olup bununla birlikte %41'i ise okuma yazma bilmemektedir. Meslek Yüksekokulundaki öğrencilerin annelerinin %18'i okuma yazma bilmekte, %17'si ilkokul mezunu, %19'u ortaokul mezunu ve %3'ü üniversite mezunu olup bunun yanında %44'ü ise okuma yazma bilmemektedir. Toplam verilere bakıldığında her iki örneklem grubunun annelerinin yarıya yakınının okuma yazma bilmedikleri ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak üniversite bitirmiş anne sayısı meslek liselerinde yok iken Myo öğrencilerin de ise sadece 2 kişidir (%2). Bu ortalama öğrencilerin nasıl bir aileden geldiklerini açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Tablo 4: Baba eğitimi

	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
Baba eğitimi	n	%	n	%
Okuma-yazma bilmiyor	38	11,0	15	13,0
Okuma-yazma biliyor	77	23,0	19	17,0
İlkokul mezunu	95	28,0	39	35,0
Ortaokul mezunu	127	37,0	34	30,0
Lise mezunu	0	0,0	0	0,0
Üniversite mezunu	5	1,0	6	5,0

Araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin babalarının %23'ü okuma yazma bilmekte, %28'i ilkokul mezunu, %37'si ortaokul mezunu, %1'i üniversite mezunu olup bununla birlikte %11'i ise okuma yazma bilmemektedir. Meslek Yüksekokulundaki öğrencilerin annelerinin %17'si okuma yazma bilmekte, %35'i ilkokul mezunu, %30'u ortaokul mezunu ve %5'i üniversite mezunu olup bunun yanında %15'i ise okuma yazma bilmemektedir. Babaların okuma oranları Anne okuma oranları ile karşılaştırıldığında babalar annelere göre eğitim düzeyi olarak daha iyi durumdadır.

Tablo 5: İkamet yeri

	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
İkamet yeri	n	%	n	%
Aile ile birlikte	313	92,0	21	19,0
Devlet yurdunda	2	1,0	73	65,0
Okul pansiyonunda	24	7,0	0	0,0
Arkadaşlarla birlikte	3	1,0	19	17,0

Araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin %92'si ailesiyle birlikte, %1'i devlet yurdunda, %7'si okul pansiyonunda ve %1'i arkadaşlarıyla birlikte yaşadıklarını; Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %19'u ailesiyle birlikte, %65'i devlet yurdunda ve %17'si ise arkadaşlarıyla birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6: Bilgi iletişim teknolojilerine sahip olma durumu

	Meslek Lisesi		MYO	
	n	%	n	%
Bilgi iletişim teknolojilerine sahip olma				
Bilgisayar/laptop	45	13,2	4	3,5
Cep telefonu	242	70,7	78	69,0
Tablet	19	5,6	1	1,0
Bilgisayar/laptop-Cep telefonu	20	5,9	26	23,0
Cep telefonu-tablet	6	1,7	0	0,0
Hepsi	10	2,9	4	3,5

Araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin 13,2'si sadece bilgisayar/laptop, %70,7'si cep telefonu, %5,6'sı tablet, %5,9'u hem bilgisayar/laptop hem de cep telefonu, %1,7'si cep telefonu-tablet ve %2,9'u ise bu iletişim teknolojilerinin hepsine; Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %3,5'i bilgisayar/laptop, %69'u cep telefonu, %1'i tablet, %23'ü bilgisayar/laptop-cep telefonu ve %3,5'i ise hepsine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Toplam sahip olma oranlarına bakıldığında iki grup da en fazla cep telefonuna sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 7: İnternet kullanım sıklığı

	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
	n	%	n	%
İnterneti kullanma sıklığı				
Hiç kullanmam	88	26,0	2	2,0
Günde 1 saat	100	29,0	6	5,0
Günde 1-3 saat	77	23,0	35	31,0
Günde 3-5 saat	28	8,0	31	27,0
Günde 5 ve üstü	49	14,0	39	35,0

Araştırmaya katılan Meslek Lisesi öğrencilerinin %29'u günde 1 saat, %23'ü günde 1-3 saat, %8'i günde 3-5 saat, %14'ü günde 5 saat ve üzerinde; Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %5'i günde 1 saat, %31'i günde 1-3 saat, %27'si günde 3-5 saat ve %35'i ise günde 5 saat ve üzerinde interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte meslek lisesi öğrencilerinin %26'sı ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %2'si ise hiç internet kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 8: İnternete en fazla bağlanma yeri

	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
	n	%	n	%
İnternete bağlanılma yeri				
Evden	104	30,0	8	7,0
Okuldan	28	8,0	14	12,0
Cep telefonundan	163	48,0	85	75,0
İnternet kafeden	25	8,0	0	0,0
Diğer	22	6,0	6	6,0

Araştırmada Meslek Lisesi öğrencilerinin %30'u evden, %8'i okuldan, %48'i cep telefonundan, %8'i internet kafeden ve %6'sı ise diğer yerlerden; Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %7'si evden, %12'si okuldan, %75'i cep telefonundan ve %6'sı diğer yerlerden internete bağlandıklarını belirtmişlerdir. Bağlanma durumlarına bakıldığında tablo 7, tablo 6'yı desteklemektedir. Yani en fazla cep telefonuna sahip olma durumu nedeni ile internete bağlanma da en fazla cep telefonundan gerçekleşmiştir. Cep telefonundan bağlanma hem pratik hem de mekân ayırımı yapılmaksızın kullanıldığından oran diğer teknolojik araçlara göre daha yüksektir.

Tablo 9: Okul türlerine göre Rosenberg Benlik Saygısı ölçek puanlarının tanımlayıcı istatistikleri

Okul türü	RBSÖ			
	Ort.	S.S.	Minimum	Maksimum
Meslek Lisesi	1,50	,75	0,00	4,67
MYO	1,29	,70	0,00	3,50

Araştırmada öğrencilerin Rosenberg benlik saygısı ölçek puanı değerlendirildiğinde; Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama puanı 1,50 ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ortalama puanı ise 1,29; ölçekten alınan minimum puan 0,0, maksimum puan ise 4,67 olarak görülmektedir

Tablo 10: Rosenberg Benlik Saygısı ölçeğinin okul türüne göre dağılımı

RBSÖ ölçeği	Okul türü			
	Meslek Lisesi		MYO	
	n	%	n	%
Yüksek	257	75,0	91	81,0
Orta	85	25,0	22	19,0

1656

Araştırmaya katılan meslek lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin Rosenberg benlik saygısı değerlendirildiğinde; meslek lisesi öğrencilerinin %75'i yüksek benlik saygısına, %25'i orta benlik saygısına; Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin %81'i yüksek benlik, %19'u ise orta benlik saygısına sahiptirler. Her iki öğrenci grubunda düşük benlik saygısı olan kimse yoktur.

3.1.İlişki Analizleri

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların ölçek puanlarının bağımsız değişkenlere göre analizine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 11: Okul türüne göre Rosenberg Benlik Saygısı Ölçek puanlarının karşılaştırılması

Okul türü ²	RBSÖ ¹				
	n	Ort.	S.S.	t	p
Meslek Lisesi	344	1,50	0,75	2,664	0,008*
MYO	121	1,29	0,70		

¹Rosenberg Benlik Saygısı, Bağımsız t testi, *p≤0,05

Araştırmada öğrencilerin Rosenberg benlik saygısı ölçek puanı, okul türleri arasında farklılık göstermektedir (t: 2,664; p: 0,008≤0,05). Meslek Lisesi öğrencilerinin benlik saygısı ortalama puanı (1,50), Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı ortalama puanından(1,29)daha yüksek olarak bulunmuştur. Meslek Yüksekokulu öğrencileri, Meslek Lisesi öğrencilerine göre benlik saygıları daha iyidir.

Tablo 12: Okul türlerine göre cinsiyet değişkenleri arasında Rosenberg Benlik Saygısı puanlarının karşılaştırılması

		RBSÖ ¹				F	p
		Okul türü					
		Meslek Lisesi	MYO				
Cinsiyet ²	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.			
Erkek	1,62	,76	1,33	,66	1,375	0,242	
Kız	1,35	,71	1,25	,73			

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin cinsiyetleri arasında farklılık göstermemektedir (F: 1,375; p:0,242>0,05). Bununla birlikte Meslek Lisesi erkek öğrencilerin ortalama benlik saygısı puanı 1,62, Meslek Yüksekokulu erkek öğrencilerin ortalama puanı 1,33; Meslek Lisesi kız öğrencilerinin ortalama puanı 1,35, Meslek Yüksekokulu kız öğrencilerin ortalama puanı 1,25'dir.

Tablo 13: Okul türlerine göre yaş grupları arasında Rosenberg Benlik Saygısı

1657

		RBSÖ ¹				F	p
		Okul türü					
		Meslek Lisesi	MYO				
Yaş grupları ²	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.			
14-17 arası	1,50	0,75	1,67	0,36	0,581	0,446	
18-21 arası	1,44	0,79	1,27	0,71			

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin yaş grupları arasında farklılık göstermemektedir (F:0,581; p:0,446>0,05). 14-17 yaş grubu Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama benlik saygısı puanı 1,50, Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ortalama puanı 1,67; 18-21 yaş grubu Meslek Lisesi öğrencilerinin ortalama puanı 1,44, Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ortalama puanı 1,27 olarak görülmektedir.

Tablo 14: Okul türlerine göre anne eğitimi arasında Rosenberg Benlik Saygısı puanlarının karşılaştırılması

	RBSÖ ¹				F	p
	Okul türü					
	Meslek Lisesi		MYO			
Anne eğitimi ²	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
Okuma-yazma bilmiyor	1,48	,78	1,24	,72	1,788	0,149
Okuma-yazma biliyor	1,63	,56	1,13	,65		
İlkokul mezunu	1,43	,77	1,52	,85		
Ortaokul mezunu	1,51	,80	1,31	,58		
Üniversite mezunu	-	-	1,05	,50		

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi**Tablo 15:** Okul türlerine göre baba eğitimi arasında Rosenberg Benlik Saygısı puanlarının karşılaştırılması

	RBSÖ ¹				F	p
	Okul türü					
	Meslek Lisesi		MYO			
Baba eğitimi ²	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
Okuma-yazma bilmiyor	1,65	,68	1,29	,55	1,423	0,225
Okuma-yazma biliyor	1,46	,60	1,53	,74		
İlkokul mezunu	1,55	,81	1,17	,78		
Ortaokul mezunu	1,43	,79	1,30	,70		
Üniversite mezunu	1,78	,69	1,13	,30		

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin annelerinin eğitim durumları arasında farklılık göstermemektedir (F:1,788; p:0,149>0,05). Bununla birlikte Meslek Lisesi öğrencilerinin okur-yazar annelerinin ortalama benlik saygısı

puanı (1,63) ile Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ilkököl mezunu annelerinin ortalama puanı (1,52), diğereğitim seviyelerine göre yüksek olmuştur.

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin babalarının eğitim durumları arasında farklılık göstermemektedir (F:1,423; p:0,225>0,05). Meslek Lisesi öğrencilerinin üniversite mezunu babalarının ortalama benlik saygısı puanı (1,78) ile Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin okur-yazar babalarının ortalama benlik saygısı (1,53) yüksek bulunmuştur.

Tablo 16: Okul türlerine göre ikamet yeri arasında Rosenberg Benlik Saygısı puanlarının karşılaştırılması

	RBSÖ ¹				F	p
	Okul türü					
	Meslek Lisesi		MYO			
İkamet yeri ²	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
Aile ile birlikte	1,53	,76	1,33	,67		
Devlet yurdunda	,88	,53	1,27	,71	0,898	0,408
Okul pansiyonunda	1,30	,57				
Arkadaşlarla birlikte	1,00	,25	1,22	,78		

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi

1659

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin ikamet yeri arasında farklılık göstermemektedir (F: 0,898; p: 0,408>0,05). Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ortalama benlik saygısı puanı, ikamet yerleri arasında önemli farklılıklar göstermemektedir.

Tablo 17: Okul türlerine göre internet kullanım sıklığı arasında Rosenberg Benlik Saygısı puanlarının karşılaştırılması

İnterneti kullanma sıklığı ²	RBSÖ ¹				F	p
	Okul türü					
	Meslek Lisesi		MYO			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
Hiç kullanmam	1,55	,81	1,92	,36	0,869	0,483
Günde 1 saat	1,43	,78	1,28	,61		
Günde 1-3 saat	1,49	,72	1,12	,82		
Günde 3-5 saat	1,37	,49	1,32	,59		
Günde 5 ve üstü	1,67	,71	1,35	,72		

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin internet kullanım sıklığı arasında farklılık göstermemektedir (F:0,869; p:0,483>0,05). Meslek Lisesi öğrencilerinden günde 5 saat ve üzerinde internet kullananların ortalama benlik saygısı

puanı (27,88) ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden hiç internet kullanmayanların ortalama benlik saygısı puanı (1,92), diğer kullanım sıklıkları durumlarından daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 18: Okul türlerine göre internete bağlanılma yerleri arasında Rosenberg Benlik Saygısı puanlarının karşılaştırılması

	Okul türü				F	p
	Meslek Lisesi		MYO			
	Ort.	S.S.	Ort.	S.S.		
İnternete bağlanılma yeri ²						
Evden	1,47	,74	1,38	,71	0,643	0,588
Okuldan	1,64	,60	1,23	,71		
Cep telefonundan	1,50	,76	1,26	,72		
İnternet kafeden	1,59	,67				
Diğer	1,38	,95	1,49	,63		

¹Rosenberg Benlik Saygısı, ²Uni-ANOVA testi

Araştırmada öğrencilerin okul türlerine göre benlik saygısı ölçek puanı, öğrencilerin internet kullanım sıklığı arasında farklılık göstermemektedir (F:0,643; p:0,588>0,05). Meslek lisesi öğrencilerinden en yüksek benlik saygısı ortalama puanı okuldan internete girenler (1,64); Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden ise diğer yerlerden internete girenler (1,49) almaktadır.

1660

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencileri arasında benlik saygıları incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda benlik saygısı puanlarının sırasıyla cinsiyet, yaş grupları, anne-baba eğitimi, ikamet yeri, interneti kullanma sıklığı ve internete bağlanma durumları bakımından farklılıkları incelenmiştir.

Birçok değişkenin benlik saygısı oluşumu üzerinde etkisi oldukça büyüktür. Kişilerin benlik oluşumunda cinsiyetlerin rolleri de yadsınmaz. Cinsiyet Rolü erkeğin veya kadının nasıl davranacağını, hissedeceğini, düşüneceğini belirleyen kısmen içinde bulunulan sosyal çevre tarafından kişilere verilen roldür (Kulaksızoğlu, 2000). İçinde bulunulan çevrenin tutumları, davranışları, değerlendirmeleri kişinin benlik saygısı gelişiminde önemli bir yere sahip olduğundan gelenekçi toplumlarda kız ve erkek benlik saygısı düzeylerinin farklılık nedeni ile ergen erkeklerin benlik saygısının kız ergenlere nazaran daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Benlik saygısı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde;

Yapılan araştırma sonuçlarına göre benlik saygısı puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmış, buna göre kız ve erkek ergenlerin benlik saygıları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (Bal, 2006; Çuhadaroğlu, 1986; Eşer, 2005; Güngör, 1989; İnanç, 1997; Mullis ve Normandin, 1992; Yenidünya, 2005; Yiğit, 2010). Araştırmacıların ortaya çıkardıkları bu sonuç çalışmada elde edilen “Meslek lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin arasında benlik saygısında cinsiyet açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.” sonucu ile örtüşmektedir. Fakat bazı araştırmacıların elde ettikleri

sonuçlara göre benlik saygısının cinsiyete göre değişmediği sonucunun tersi yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre erkeklerin benlik saygısı düzeylerinin kızların benlik saygısı düzeyine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bilgin, 200; Brack vd., 1987; Dinç, 1992; Hatipoğlu, 1996; Gürel, 2007; Hamarta, 2004). Bazı araştırmacıların elde ettikleri sonuçlara göre ise; kız ergenlerin toplam özsaygı puan ortalamalarının erkek ergenlerin toplam özsaygı puan ortalamasından anlamlı derecede daha yüksek olduğunu bulmuştur (Yücalan, 2007; Başkara, 2002). Cinsiyete göre benlik saygısı arasında anlamlı bir fark bulunmuştur sonuçları yapılan çalışma (mevcut) ile benzerlik göstermemektedir.

Ergen yaşlarının benlik saygısı düzeyleri üzerinde etkili olup olmadığı farklılaşp farklılaşmadığı, anlamlılık düzeyinde anlamlı olup olmadığına bakıldığında yaş ile benlik saygısının bağlantılı olduğu, yaşın ilerledikçe benlik saygısının da arttığı sonucuna ulaşmıştır (Baldwin ve Hoffman, 2001; Rosenberg, 1967). Bu sonuç çalışmada elde edilen “yaş arttıkça benlik düzeyinde de farklılık olduğu” sonucu ile paralellik göstermektedir. Fakat diğer araştırmacıların yaptıkları araştırma sonuçlarına göre yaşın ve sınıf düzeylerinin değişmesine rağmen benlik saygısında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir (Aksoy, 1992; Balat ve Akman, 2004; Güngör, 1989; Yiğit, 2010; Yüksekaya, 1995).

Ergenlerin anne baba eğitim düzeylerine göre benlik saygısı düzeylerine bakıldığında yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlara göre anne/baba eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlerin benlik saygısı düzeyinin de yükseldiği tespit edilmiştir (Aydoğan, 2010; Gökçakan vd., 2001; Özgan, 1999; Zincirkıran, 2008; Çuhadaroğlu, 1989; Yiğit, 2010). Bu tespit ise çalışmada elde edilen “Ergenlerin okur-yazar annelerinin benlik saygısı puanı, diğer eğitim seviyelerinden; aynı şekilde ilkokul mezunu babalarının okur-yazar babalarının benlik saygısı puanları, diğer eğitim seviyelerinden daha yüksek bulunmuştur.” sonucu ile paralellik göstermektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe ebeveynlerin ergen çocukları ile iyi iletişim kurabilmeleri ergenlerin özgüven, kendini açma, başarıya, saygı görme dürtülerini etkilemektedir. Fakat (Kılıç, 2007; Mullis vd., 1992; Ünüvar, 2003; Yiğit, 2010) yaptıkları çalışmalarda elde ettikleri sonuca göre anne/baba eğitim düzeyinin ergenlerin benlik saygısı üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Düşük benlik saygısı, bireyin sosyal bağlamda deneyimlediği güvensizlik ve olumsuz değerlendirmeler; yüksek benlik saygısı ise aile ve akran ilişkileri aracılığıyla oluşan destekleyici nitelikteki referans gruplarının varlığı ile gelişmektedir (Rosenberg, 1979). Yapılan bazı araştırmalara göre düşük benlik saygısının saldırganlığa, zorbalığa yol açtığı, saldırgan davranışı barındırdığı tespit edilmiştir (Donnellan vd., 2005; O’Moore ve Kirkham, 2001; Jankauskiene vd., 2008). Düşük benlik saygısının mağdur olma ile ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Bu ilişkilere siber zorbalık açısından baktığımızda, son yapılan araştırmalarla, siber mağdurların çok fazla vaktini internette geçirdikleri ve buna bağlı olarak düşük benlik saygısı gösterdiği ortaya konmuştur (Price ve Dalglish, 2010; Kowalski ve Limber, 2013; Tanrikulu’nun, 2013; Cenat ve ark., 2014; Brewer ve Kerslake, 2015). Ortaya çıkan bu sonuç çalışmada elde edilen “İnterneti günde 5 saat ve üzerinde kullanan Meslek Lisesi öğrencilerinin ve interneti hiç kullanmayan Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı puanları diğer gruplardan daha yüksek bulunmuştur.” sonucu ile paralellik göstermemektedir. Ayrıca internete bağlanma yerlerine göre benlik saygısı puanı, evden, cep telefonundan, internet kafeden ve diğer yerlerden internete bağlanan öğrencilerin benlik saygısı puanından; ayrıca diğer yerlerden internete bağlanan Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygısı puanı, diğer gruplardan daha yüksek bulunmuştur ancak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak öğrencilerin benlik saygısı puanları yalnızca okul türlerine göre farklılık göstermiştir. Bununla birlikte cinsiyet, yaş grupları, anne-baba eğitimi, ikamet yeri, interneti kullanma sıklığı ve internete bağlanma durumları bakımından benlik saygısı puanları anlamlı

farklılıklar göstermemiştir. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda Meslek Lisesi ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin puanları yüksek benlik saygısı olarak çıkmış ve Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin benlik saygıları, Meslek Lisesi öğrencilerinden daha fazla olarak görülmüştür.

Çalışmadan ve alanda yapılmış çalışmalar incelendikten sonra elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki şekilde öneriler yapılabilir;

1. Ergen öğrencilerin benlik saygılarını olumlu veya olumsuz yönde etkileyen durumlar haricinde gençlerin de benlik saygısı düzeyleri geniş örneklem grubu üzerinden incelenebilir.

2. Ergenlerde benlik saygısı düzeyinin pozitif yapıcı tavırlardan etkilenebileceği düşünülerek, benlik saygı düzeyi düşük ergenlerin tespiti ile bu ergenlere rehberlik, danışma seansları uygulanabilir.

3. Bireysel özellik olarak benlik saygısının benlik saygısını negatif yordaması açısından, özellikle benlik saygısı düzeyi düşük olan ergenlere benlik saygısını destekleme çalışmalarının yapılması önemli olacaktır. Bu konuda ebeveynler, akran ilişkileri ve okul çevresi önemli rol oynamaktadır. Fakat benlik saygısını destekleme ergene sadece “Sen bizim için değerlisin.” den öte olumlu ve olumsuz özellikleri ile kendisinin kabul edebilmesi, yaşamında karşılaştığı zorluklarla başa çıkabilmesi ve diğer insanların değerli olduğunun vurgulanması için çalışmaların yapılması gerektiği önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy Cerit, A. (1992). *Lise son sınıf öğrencilerinin özsaygı ve denetim odağını etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğan, S. (2010). *İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin umut ve benlik saygısı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bal, E. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin benlik algıları ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balat, G. U. & Akman B. (2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 175-184.
- Baldwin, S. A. & Hoffmann, J. P. (2001). The dynamics of self-esteem : A growth –curve analysis. *Journal Of Youth Adolescence* , 31, 101-113.
- Başkara, S. V. (2002). *Özsaygının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bettelheim, B. (1998). *A good enough parent*, New York: Random House, Inc.
- Bilgin Ş, (2001). *Ergenlerde kaygı ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Block, J. & Robins, R. W. (1993). A longitudinal study of consistency and change in self-esteem from early adolescence to early adulthood. *Child Development*, 64, 909-923.
- Brack, C.J., Orr, D. P. & Ingersoll, G. (1988). Pubertal maturation and adolescent self esteem. *Journal Of Adolescent Health Care* ,9, 280- 285.

- Brewer, G. & Kerlake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Can, G. (1991). Lise öğrencilerinin benlik kavramlarını etkileyen ailesel değişkenler. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1-2), 7-19.
- Canat, S. (1985). Ergenlik dönemi ve bireyselleşme sorunu. *XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana.
- Cenat, J. M., Hebert, M., Blais, M., Lavoie, F., Guerrier, M. & Derivois, D. (2014). Cyberbullying, psychological distress and self-esteem among youth in Quebec Schools. *Journal of Affective Disorders*, 169, 7-9.
- Chambers CV. (1995). Childhood and adolescence. In: "Textbook of Family Practice". (ed) Rakel RE Philadelphia: W.B. Saunders Company, 634-659.
- Çuhadaroğlu F. (2000). Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi Adölesan Sayısı*, 21(6), 863-868.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Dinç, F. (1992). *Cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin benlik algı düzeylerinin özsayıgı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E. & Caspi, A. (2005). Low Self-Esteem Is Related To Aggression, Antisocial Behavior, and Delinquency. *Psychological Science*, 16, 328-335.
- Erbil, N., Divan, Z & Önder, P. (2006). Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum, Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(10), 7-15.
- Eryüksel Gül, N. (1996). *Ana-baba ve ergen ilişkilerinin problem çözme iletişim becerileri, bilişsel çarpıtmalar ve aile yapısı açısından incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Eşer, H. (2005). Üniversite öğrencilerinde dini inanç ve benlik saygısı ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Gökçakan, N., Gökçakan, Z., Yılmaz, E. & Simsek, V. (2001). *VI. Ulusal psikolojik danışma ve rehberlik kongresi bildiri özetleri kitabı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güngör, A. (1989). Lise öğrencilerinin özsayıgı düzeylerini etkileyen etmenler. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürel, Ö. (2007). *Görme engelli ergenlerle gören ergenlerin benlik saygısı gelişimlerin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hamarta, E. (2004). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerindeki bazı değişkenlerin (benlik saygısı, depresyon ve saplantılı düşünme) bağlanma stilleri açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hatipoğlu, Z. (1996). *Ergenlik çağındaki öğrencilerin benlik tasarım düzeyleri ile algılanan anne davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- İnanç, N. (1997). *Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Jackson, S. (1993). Social behavior in adolescence: The analysis of social interaction sequences. In S. Jackson and H. Rodriguez-Tome (Eds.), *Adolescence and its social worlds* (Pp.15-45). U.K.: Psychology Press, Taylor & Francis Group.
- Jankauskiene, R., Kardelis, K., Sukys, S. & Kardeliene, L. (2008). Associations Between School Bullying And Psychosocial Factors. *Social Behavior and Personality*, 36 (2), 145-162.
- Juhasız, A.M. (1989). Significant Others and Self-Esteem: Methods For Determining Who And Why. *Adolescence*, 24, 581-594.
- Kılıç Duran, S. (2007). *9, 10, 11 Yasındaki Çocukların Zihinsel Gelişim ve Benlik Saygısına Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyinin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kowalksi, R. M. & Limber, S.P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 53, 13-20.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2011). Aile ve Tüketici Hizmetleri, Aile Yapısı, Ankara 2011. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Aile%20Yap%C4%B1s%C4%B1.pdf. Erişim Tarihi: 18.07.2018.
- Mullis, A.K. Mullis, R. L. & Normandin, D. (1992). Cross-sectional and longitudinal comparisons of adolescent self esteem. *Adolescence*, 27(105), 51-60.
- O'Moore, M. & Kirkham, C. (2001). Self-esteem and its relationship to bullying behaviour. *Aggressive Behaviour*, 27, 269-283.
- Önder, A. & Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 23-30.
- Özgan, H. (1999). *Lise öğrencilerinin empatik sınıf atmosferi algılamaları, başarıları ve benlik saygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi ve aralarındaki ilişkinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Patton, D. D. & Harris, J.R. (2007). Ergenlik gelişimi ve tarama (Çev.) M.M. Mazıcıoğlu, *Current Aile Hekimliği Tanı ve Tedavi*, İçinde (s.129-138). Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.
- Price, M. & Dalgleish, J. (2010). Cyberbullying experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. *Youth Studies Australia*, 29 (2), 51-59.
- Robertson, J. F. & Simons, R. L. (1989). Family factors, self-esteem, and adolescent depression. *Journal of Marriage and the Family*, 125-138.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. New Jersey: Princeton University Press.

- Tanrikulu, T. (2013). *Siber zorbalıkla ilişkili değişkenlerin incelenmesi ve gerçeklik terapisi yönelimli bir müdahale programının siber zorbaca davranışlar üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M.B. & Ronbins, R.W. (2003). Stability of selfesteem across the life Span. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 205-230.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Wilkinson, R. B. (2006). age and sex differences in the influence of attachment relationships on adolescent psychological health. *The Australian Educational and Developmental Psychologist*, 23 , 87-104.
- Yalçın, H. (2013). Anne-çocuk iletişimi eğitiminin etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 179-194.
- Yalçınkaya H. & Şanlı, N. (2003). İlköğretim okulu 11-16 yaş öğrencilerin ailede karar vermeye katılımı konusundaki görüşleri, *Milli Eğitim Dergisi*, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/yalcinkaya.htm, Erişim Tarihi: 14.07.2018.
- Yaman, E., Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). Başaçıkma stratejileriyle okul zorbalığı ve siber zorbalık. İstanbul:Kaknüs Yayınları
- Yenidünya, A. (2005). *Lise öğrencilerinde rekabetçi tutum, benlik saygısı ve akademik başarı ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, M. & Çapar, B. (2010). Orta öğretim öğrencilerinde benlik saygısı ile dindarlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(3), 103-131.
- Yiğit, H. (2010). *Ergenlerin benlik saygılarının yaşam doyumu ve bazı özlük nitelikleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Yücalan, Ö. (2007). *Üniversite öğrencilerinin yakın ilişkilerinin bazı değişkenler ve baskın ben durumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yüksekkaya, S. (1995). *Üniversite öğrencilerinde benlik saygısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Zincirkıran, Z. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocuklarının benlik kavramının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.